

Tiivistelmä Aleksanteri instituutin johtajan Markku Kivisen pitämästä esitelmästä ja käydystä keskustelusta Helsingin Reserviupseeripiiriin järjestämässä tilaisuudessa 12.5.2014 Katajanokan Kasinolla.

Venäjä ja Ukraina – Integraatioita ja valtataisteluja

Kolme eri todellisuutta – kehystä

Kivinen aloitti esitelmänsä lähtemällä toisen maailmansodan jälkeen syntyneestä kylmän sodan tilanteesta. Se oli yksinkertainen jolloin oli kaksi selvää vastakkain olevaa osapuolta ja vallitsi kylmä rauha. Euroopassa tuli tänä aikana eniten kuolleita Unkarin kansannousussa ja heitä oli muutama tuhat. Tšekkoslovakian väkivaltaisuuksissa 1968 kuolleita oli n. 25 henkeä. Sen sijaan kylmän sodan jälkeen tapahtuneissa Jugoslavian hajoamissodissa kuolleita tuli n. 200 000. Kylmä sota merkitsi kahtiajakoa kolmannen maailman alueilla. Siellä myös sodittiin ja suurvallat ottivat tällä tavoin yhteen. Kylmän sodan aikainen kehys on edelleen olemassa mutta sen rinnalle on tullut kaksi muuta kehystä, jolloin kehukset ovat:

1. Kylmän sodan jälkeinen jatkuvuus
2. Suurvaltojen etupiirikamppailu ja
3. Integraatiopeli

Nykyisin ei tiedetä missä kehyksessä toimitaan tai kuinka paljon mikin kehys vaikuttaa suurvaltojen toimintaan. Ei tiedetä mitä Venäjän presidentti Putin haluaa, missä kehyksessä hän pelaa ja molemmat osapuolet eivät tiedä tarkoin toistensa tavoitteita.

Kylmän sodan jälkeisessä jatkuvuudessa strategisten ydinaseitten merkitys ei ole hävinnyt. Venäjällä on niitä 2500 ja USA:lla 2100. Kumpikin on suunnannut lähes kaikki niistä toisiinsa. Kiinalla aseita on 60 – 70 ja se on lisäämässä niitä. Se on suunnannut niitä sekä USA:han että Venäjälle. Tämä kova peli pitää USA:n ja Venäjän samassa neuvottelupöydässä myös tulevaisuudessa. Suomen kannalta on hyvä ymmärtää kuinka sukellusveneissä olevat ydinaseet ovat tulleet ja tulevat edelleen entistä tärkeämmiksi. Syynä on, että maalle kiinteisiin siiloihin sijoitetut ydinaseet on helppo tuhota. Venäjän kannalta pohjoiset alueet ovat tästä syystä tärkeitä. Koska USA on teknologisesti edellä, Venäjä pelkää kykyään iskeä takaisin. Kun USA puhuu torjuntaohjusjärjestelmistä Iranin tai Pakistanin mahdollista uhkaa vastaan, niin venäläiset kokevat ohjustentorjuntajärjestelmien olevan heitä vastaan. Venäjän peloista huolimatta tai niistä välittämättä USA ei ole vähentämässä torjuntaohjuksia.

Venäjällä ja USA:lla on joissakin asioissa myös yhteisiä intressejä. Näistä Kivinen mainitsi Afganistanin operaation huoltoreitit. Venäjän intressinä olisi vähentää Afganistanin huumeitten välitystä Venäjän kautta. Syynä on, että Venäjällä jää joka vuosi 200 000 henkilöä koukkuun koviin huumeisiin. Nato on pyrkinyt löytämään uusia keinoja saada yhteistyötä taas käyntiin siinä onnistumatta.

Venäjän talous takelteli jo ennen Ukrainan kriisiä. Vienti perustuu energiaan. Siitä valtiolle tuleva raha muodostaa n. 50 % budjetista. Venäjällä ei ole kilpailukykyistä teollisuutta. Aseteollisuuden voluumi romahti 90 % Neuvostoliiton jälkeen. Ukrainan kriisin takia suunnitellut ja toteutetut Venäjän vastaiset sanktiot ovat helppoja USA:lle, sillä Venäjän kauppa kohdistuu EU:n alueelle. Suomelle sanktiot ovat vaikeita johtuen kaupankäynnin suuruudesta Venäjän kanssa. On ennustettu, että Venäjältä tulisi Euroopan suurin talous. Sillä ei ole velkaa ja se voi laittaa paljon resursseja talouteen.

Suurvaltojen etupiirikamppailu

Suurvallat ovat käyttäneet voimaa kun ne ovat luoneet etupiirejä. Esimerkiksi Ranskalla on suuri rooli Afrikassa, jossa se on Keski-Afrikassa, Ruandassa ja Malissa. Britannia on niin ikään vanha imperiumi ja Yhdysvaltojen ohella nämä kaksi käyttävät valtaosan Afrikan resursseista. Kiina on haastaja Afrikassa ja sen vaikutusta pyritään patoamaan. Tämä on etusijalla Ranskan EU-politiikassa, jossa entisen Neuvostoliiton alue on perifeerinen. Kiina on yleisesti ottaen proaktiivisempi ja globaalimpi toimija kuin Venäjä. Georgian sodan loppuvaiheissa Ranska oli aktiivisesti mukana neuvotteluissa. Georgian tilanteessa USA ei käytännössä tehnyt mitään vaikkakin USA:n silloinen varapresidentti Dick Cheney antoi ymmärtää, että USA tulisi apuun jos menee oikein pahaksi. Ukrainan osalta on selvää, että USA ei tule käyttämään sotilaallista voimaa.

Lännellä ei ollut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen siitä eronneitten valtioiden osalta mitään systemaattista politiikkaa. Toimittiin case by case. Baltian maat hyväksyttiin osaksi länttä. Mihael Gorbatšov ja George Bushin välisissä keskusteluissa oli puhuttu, että jos NL vetäytyy Saksasta niin USA ei käytä tilannetta hyväksi. Venäläiset sanovat, että heitä petettiin kun Nato alkoi laajeta kohti Venäjän rajoja. Toisaalta presidentti Clinton ei ollut innokas laajentamaan Natoa mutta Itä-Euroopan maat halusivat Natoon.

Integraatiopeli

Ukraina yritti päästä EU:n jäseneksi 1990 luvulla. EU ei vastannut Ukrainan neuvottelupyyntöihin millään tavoin. Ukrainan talous oli jo silloin todella huonolla tolalla ja se olisi tullut EU:lle rasitteeksi. Palkat ovat edelleenkin vain puolet Venäjän palkoista ja eläkkeet 1/3 osa Venäjän eläkkeistä. Keskusteluja Ukrainan kanssa ei aloitettu mutta EU laajeni entisen Varsovan liiton alueelle.

Venäjä ehdotti muutama vuosi sitten uutta ETYK kierrosta. Länsi ei reagoinut tähän mitenkään. Sen jälkeen Venäjä on alkanut puhua Euraasian unionista, jossa tavaroiden ohella liikkuisi myös työvoima ja pääoma. Venäjä on Euroopassa Saksan jälkeen toiseksi suurin siirtotyövoiman vastaanottaja.

Kiina on jyräämässä Keski-Aasiassa. Sanghain sopimus allekirjoitettiin 1996.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Shanghain_yhteisty%C3%B6j%C3%A4rjest%C3%B6

Kivinen mainitsi, että Venäjällä mm. koulutetaan vuosittain 5000 kiinalaista upseeria. Integroinnin ja yhteistyön kautta EU on ollut maailman suurin rauhanprojekti. Kukaan ei pelkää Saksaa nykyisin. Sen sijaan Venäjää ei ole voitu integroida EU Euroopan kanssa. Ei ole ollut sopivia rakenteita ja niitä ei ole pystytty perustamaan. Mikäli Venäjä ja Kiina voivat muodostaa kilpailevan rakenteen EU:lle niin se on ikävää Euroopan kannalta. EU:n ja Venäjän välisessä integraatiossa pitäisi olla pitkän aikajänteen tavoite. Tulisi olla valmiita etsimään kompromissejä ettei Venäjän sotakonetta käytettäisi. Etyk tyyppinen ratkaisu voisi olla sopiva tapa saada Venäjä neuvotteluihin ja yhteistyöhön EU:n kanssa. Putin on ollut anti-ideologinen. Nykyinen Venäjä on erilainen kuin Neuvostoliitto. Toisaalta venäläisen ideologian luonti on käynnissä. Venäjän TV:stä saa kuvan, että uuden Venäjän aamu on koittamassa. Uutiset ovat olleet täynnä Ukrainaa ja siitä on puhuttu kovilla kierroksilla.

Ukrainan tulevaisuudesta

Ukraina on jäänyt valtapiiripelin jalkoihin. Ukrainan ja EU:n välinen sopimus jossa Ukrainaa alettaisiin integroida EU:hun, saattaa johtaa johtaisi Ukrainan hajoamiseen. Toisaalta Itä-Ukraina olisi Venäjälle kova taloudellinen rasite. Venäjän talous ei tätä mahdollisesti kestäisi. Sanktioilla on merkitystä vaikkakaan suuret eurooppalaiset yhtiöt eivät pidä sanktioista. EU:n Itä-Euroopan maat ovat ajaneet linjaa jossa EU:n tulisi näyttää voimaa Venäjän suuntaan.

Federaatio voisi olla kompromissiratkaisu Ukrainassa. Putin ei ole kertonut omaa näkemystään joten tämäkin tukisi yritystä toteuttaa federaatio. Tällä hetkellä länsi kuitenkin pitää federaatiota Venäjän etupolitiikkana eikä sitä hyväksy. Ukrainassa suurin vaara on, että ei tehdä mitään selkeää muutosta entiseen. Aiemmat hallitukset eivät ole saaneet taloutta kasvu-uralle. Voikin kysyä pystyykö nykyinen hallitus siinä missä aiemmat eivät ole onnistuneet. Ukrainassa on talouden ongelmien lisäksi suuri korruptio ja sosiaaliset ongelmat. Korruptiomittareilla Ukraina on Kazakstanin alapuolella ja miesten elinikä on erittäin alhainen eli niukin naukin päälle 60.

Sotilaallisesti Ukrainalla ei ole mitään mahdollisuutta Venäjää vastaan eikä USA tulisi Ukrainan avuksi jos Venäjä käyttäisi asevoimaa Ukrainassa. YK on heikko tilanteissa joissa suurvallat ovat eri puolilla. Ukrainassa on jo ilman sotaakin sellainen tilanne, että se saa ihmisiä liikkeelle.

Helsingin Reserviupseeripiirin puolesta suuret kiitokset Aleksanteri instituutin johtaja Markku Kiviselle vuoden 2014 alkupuolen aikana eniten uutisissa olleen Ukrainan tilanteen monipuolisesta esittelystä.

Raimo Hynynen, majuri reservissä